

Examen VMBO-KB

2017

tijdvak 2
woensdag 21 juni
13.30 - 15.30 uur

economie CSE KB

Bij dit examen hoort een bijlage.

Dit examen bestaat uit 39 vragen.
Voor dit examen zijn maximaal 49 punten te behalen.
Voor elk vraagnummer staat hoeveel punten met een goed antwoord behaald kunnen worden.

Meerkeuzevragen

Schrijf alleen de hoofdletter van het goede antwoord op.

Gratis geld voor iedereen?

Bij de beantwoording van de vragen in deze opgave moet je soms gebruikmaken van informatiebron 1 in de bijlage.

Sacha is een alleenstaande bijstandsmoeder met twee kinderen, die beiden naar het vmbo gaan. De laatste tijd komt zij niet meer uit met haar geld. Op haar spaarrekening staat € 3.000 waarover ze rente ontvangt.

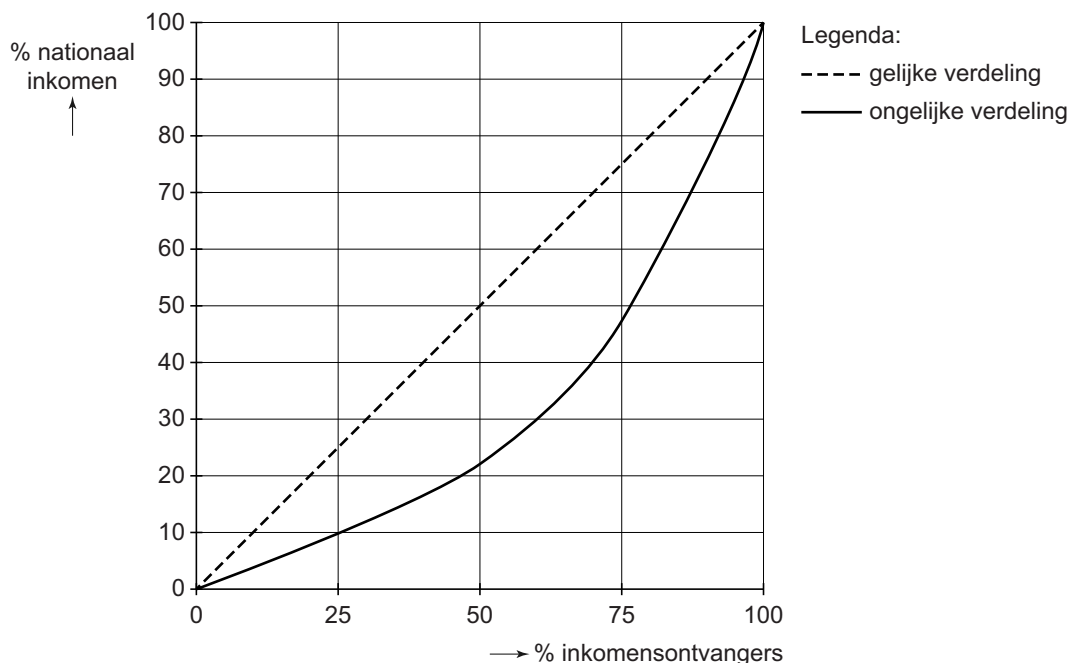
- 1p 1 Welke soorten inkomen ontvangt Sacha?
- A inkomen uit arbeid en uit bezit
  - B inkomen uit arbeid en uit overdrachten
  - C inkomen uit overdrachten en uit bezit

In de krant leest Sacha over het idee van een basisinkomen, een inkomen dat op termijn voor alle Nederlanders zou moeten gelden. Ook mensen zonder baan of inkomen ontvangen dan een basisinkomen.

Gebruik informatiebron 1.

- 2p 2 Welk gevolg kan het invoeren van een basisinkomen hebben op het inkomen van verborgen werklozen? Leg je antwoord uit.

Uit onderstaande Lorenzcurve blijkt dat de 25% inkomensontvangers met de laagste inkomens, 10% van het totale nationaal inkomen ontvangen.

Gebruik de Lorenzcurve.

- 1p 3 Wat is een mogelijk gevolg voor de inkomensverdeling door invoering van het basisinkomen?
- A De 25% hoogste inkomensontvangers gaan 15% van het totale nationale inkomen ontvangen.
  - B De 25% hoogste inkomensontvangers gaan 2% van het totale nationale inkomen ontvangen.
  - C De 25% laagste inkomensontvangers gaan 15% van het totale nationale inkomen ontvangen.
  - D De 25% laagste inkomensontvangers gaan 2% van het totale nationale inkomen ontvangen.

Door invoering van een basisinkomen kan de overheid besparen op de uitvoeringskosten van de sociale zekerheid. Administratie en de controle van uitkeringsgerechtigden worden dan voor een groot deel overbodig.

- 1p 4 Op welke uitvoeringskosten kan de overheid besparen door de invoering van een basisinkomen?
- A op huisvestingskosten en loonkosten
  - B op huisvestingskosten en verpakkingskosten
  - C op loonkosten en transportkosten
  - D op transportkosten en verpakkingskosten

- 2p 5 De overheid heeft jaarlijks gemiddeld € 12,6 miljard uitgaven aan werkloosheidskosten. De beroepsbevolking van Nederland bestaat uit 8,9 miljoen mensen, waarvan 8,3 miljoen mensen een betaalde baan hebben.
- Bereken het gemiddelde bedrag in euro's dat per werkloze wordt uitgegeven. Schrijf je berekening op.

Oranjegekte!

Bij de beantwoording van de vragen in deze opgave hoef je geen gebruik te maken van een informatiebron in de bijlage.

Een groot evenement als het WK voetbal 2014 in Brazilië had gevolgen voor de economie van het organiserende land. Maar ook het midden- en kleinbedrijf (MKB) in Nederland profiteerde van de voetbalgekte.

Supermarkten zagen hun omzet stijgen door verkoop van Oranjeproducten en extra verkoop van snacks, frisdrank en bier.

De horeca zag de omzet stijgen doordat veel supporters de wedstrijden van het Nederlands elftal in het café kwamen kijken.

- 1p 6 De totale omzet van de supermarkten was in de tweede week van het WK voetbal € 54.000.000. Een stijging van 2,4% vergeleken met dezelfde week in 2013.
→ Bereken de totale omzet van de supermarkten in dezelfde week in 2013. Schrijf je berekening op.

Volgens een woordvoerder van het MKB was de hogere omzet volledig te danken aan een hogere afzet.

- 1p 7 De woordvoerder vervolgt: “Deze hogere afzet bij de supermarkten leidt echter niet direct tot meer werkgelegenheid.”
→ Verklaar dat deze hogere afzet bij de supermarkten niet direct hoeft te leiden tot meer werkgelegenheid in personen bij de supermarkten.
- 2p 8 De supermarkten profiteerden van omzetstijging, maar ook de overheid profiteerde.
→ Noem twee inkomsten van de overheid die kunnen stijgen door omzetstijging van de supermarkten.

Supermarkt Jumbo deed ook mee aan de Oranjegekte. Zij startte de volgende actie:

Bij iedere € 10 aan boodschappen ontving de klant één spaarzegel. Bij een volle spaarkaart van vijf zegels kon je met bijbetaling van € 9,95 (exclusief bezorgkosten van € 6,10 per bestelling) een juichpak kopen. De actie was een groot succes. De voorraad van 105.000 juichpakken was snel uitverkocht. Veel klanten met een volle spaarkaart hadden pech.

- 1p **9** Marieke had twee volle spaarkaarten en bestelde twee juichpakken die ze thuis liet bezorgen.
→ Bereken het bedrag dat Marieke moest betalen voor de twee pakken.
Schrijf je berekening op.
- 1p **10** Maak van onderstaande zinnen een economisch juiste tekst door de juiste woorden te kiezen.
Doe het zo:
Noteer de nummers (1) en (2) op je antwoordblad. Vul bij de nummers de juiste woorden in. Kies uit de woorden die tussen haakjes staan.
Uitverkocht bij Jumbo, maar op Marktplaats werden elke dag ongeveer 50 juichpakken aangeboden.
De prijs van een juichpak steeg, doordat op Marktplaats het aanbod van juichpakken ...(1)... (groter / kleiner) was dan ...(2)... (de vraag naar / het aanbod van) juichpakken.
- 1p **11** Het Nederlandse elftal zette een goede prestatie neer op de grasmat. Toch daalde het aanbod van Oranjeproducten in de supermarkten naarmate de finale naderde.
→ Noem één reden voor deze daling van het aanbod van Oranjespullen.

De online consument

Bij de beantwoording van de vragen in deze opgave moet je soms gebruikmaken van informatiebron 2 in de bijlage.

Shirley koopt graag kleding, schoenen en accessoires online. Ze vindt het heerlijk om 's avonds producten en prijzen met elkaar te vergelijken. Hoewel er een overvloed aan producten online te koop is, zijn de producten toch schaars.

- 1p 12 Wat verstaan we onder het economische begrip 'schaarste'?
- A Schaarse producten zijn alleen in onlinewinkels te koop.
  - B Schaarse producten zijn zeldzaam.
  - C Voor schaarse producten zijn grondstoffen gebruikt.
  - D Voor schaarse producten zijn productiefactoren gebruikt.
- 1p 13 Consumenten kopen gebruiksgoederen steeds meer online.
→ Noem, behalve het prijsvoordeel, nog één voordeel voor consumenten.
- 1p 14 Shirley's 20-jaar oude koelkast is binnenkort aan vervanging toe. Op vergelijkingssites let Shirley vooral op de prijs-kwaliteitverhouding van meerdere merken koelkasten.
→ Leg uit dat consumenten vooral letten op de prijs-kwaliteitverhouding.
- 1p 15 Daarnaast let zij ook op de energiezuinigheid van een koelkast. De modellen met een laag energieverbruik zijn vaak duurder in aanschaf dan de modellen met een hoger energieverbruik.
→ Geef een argument waarom het financieel toch aantrekkelijk kan zijn om deze duurdere koelkast met een laag energieverbruik te kopen.
- 2p 16 Op de vergelijkingssite wordt de koelkast van het merk Coolschrank als 'beste koop' aangeprezen.
→ Noem twee redenen waarom de 'beste koop' niet altijd de beste keuze is voor een consument.

Online consumenten kunnen ook doorklikken naar ervaringen van andere consumenten (de productreviews / productbeoordelingen) over de producten die zij online overwegen te kopen. Handig, maar zijn ze betrouwbaar, vraagt Shirley zich af.

- 1p 17 Noem één reden waarom online reviews niet betrouwbaar hoeven te zijn.

Shirley koopt bij Coolorange bv een Coolschrank die € 368 kost en gratis thuis wordt bezorgd. Ze krijgt de mogelijkheid om een servicecontract voor vijf jaar af te sluiten. Dit kost eenmalig € 95.

Gebruik informatiebron 2.

- 1p **18** Geef een voorbeeld van misleidende informatie in dit servicecontract.

Shirley twijfelt of ze het servicecontract zal afsluiten.

Gebruik informatiebron 2.

- 2p **19** Bereken na vijf jaar het totale financiële voordeel voor Shirley als ze besluit om het servicecontract af te sluiten. Ze gaat ervan uit dat de veronderstellingen in de informatiebron op haar koelkast van toepassing zijn. En dat de koelkast in het vierde jaar gerepareerd moet worden. Schrijf je berekening op.

Art uit Litouwen

Bij de beantwoording van de vragen in deze opgave moet je soms gebruikmaken van informatiebron 3 in de bijlage.

Litouwen is op 1 mei 2004 toegetreden tot de Europese Unie (EU). Sinds die tijd gaat het economisch steeds beter met Litouwen. Het bruto binnenlands product (bbp) van \$ 35 miljard in 2004 is daarna in tien jaar tijd gestegen met 80%. De nationale munt, de litas, steeg in waarde.

- 1p 20 Bereken het bbp van Litouwen in 2014. Schrijf je berekening op.
- 1p 21 Op 1 januari 2015 trad Litouwen toe tot de Europese Monetaire Unie (EMU).
Welke bewering is dan juist?
A De euro is het wettige betaalmiddel in Litouwen.
B De litas blijft het wettige betaalmiddel in Litouwen.
C De wisselkoers van de litas daalt ten opzichte van de euro.
D Litouwen verlaat de EU en wordt lid van de EMU.
- 1p 22 De toetreding tot de EMU heeft voor Litouwen aanzienlijke voordelen. Er zijn echter ook nadelen.
→ Noem één nadeel van toetreding tot de EMU voor Litouwen.
- 1p 23 De EMU is goed voor circa 20% van de wereldimport en -export en is zo een economische grootmacht in de wereldhandel. In de laatste tien jaar zijn vooral ook Oost-Europese landen toegetreden tot de EMU.
→ Noem één voordeel voor de EMU van de toetreding van steeds meer landen.
- 2p 24 De EMU streeft naar een goede concurrentiepositie ten opzichte van de externe markt. De prijzen van de exportproducten van de EMU is daarbij van groot belang.
→ Maak van onderstaande zinnen een economisch juiste tekst door de juiste woorden te kiezen.
Doe het zo: Noteer de nummers (1), (2) en (3) op je antwoordblad. Vul bij de nummers de juiste woorden in. Kies uit de woorden die tussen haakjes staan.
Als de prijzen in de EMU ...(1)... (dalen / stijgen) ten opzichte van de ...(2)... (externe / interne) markt, zal de concurrentiepositie van de EMU ...(3)... (verbeteren / verslechteren).

Art, 22 jaar en afkomstig uit Litouwen, is in 2012 naar Nederland verhuisd om hier werk te zoeken.

Gebruik informatiebron 3.

- 1p **25** Noem één reden voor Art om in Nederland werk te zoeken.
- 1p **26** Op grond van welke afspraak in de EU kon Art vrij eenvoudig verhuizen naar Nederland?
- A** Binnen de EU geldt vrij verkeer van diensten.
  - B** Binnen de EU geldt vrij verkeer van goederen.
  - C** Binnen de EU geldt vrij verkeer van kapitaal.
  - D** Binnen de EU geldt vrij verkeer van personen.

Tandarts Somers

Bij de beantwoording van de vragen in deze opgave moet je soms gebruikmaken van informatiebron 4 en 5 in de bijlage.

Tandarts Somers is vijf jaar geleden een tandartspraktijk begonnen in Vlieduin. Zij is de enige tandarts in de praktijk en heeft twee assistentes in dienst: Sara en Leah. Zij assisteren beiden bij tandheelkundige behandelingen en doen ook het administratieve werk voor de praktijk. De assistentes werken ieder 38 uur per week. Indien de assistentes bij noodgevallen in de avonduren of in het weekend moeten werken, krijgen zij een overwerktoeslag uitbetaald boven op het basisuurloon. De tandartstarieven voor 2014 zijn vastgesteld door de overheid. Dit betekent dat de tarieven voor iedere tandarts gelijk zijn.

- 1p 27 In welke productiesector werkt een tandarts?
- A in de primaire sector
  - B in de secundaire sector
  - C in de tertiaire sector
  - D in de quataire sector
- 1p 28 Het is druk in de tandartspraktijk en tandarts Somers is op zoek naar manieren om de arbeidsproductiviteit per uur van beide assistentes te verhogen.
- Welke maatregel kan de tandarts nemen?
- A De assistentes gaan meer uren werken.
  - B De assistentes gaan zich specialiseren.
  - C De tandarts neemt minder patiënten aan.
  - D De tandarts neemt nog een assistente in dienst.
- Gebruik informatiebron 4.*
- 1p 29 Leah heeft in de maand juni overgewerkt. Haar brutosalaris bedroeg in de maand juni € 2.756.
- Bereken de procentuele toename van haar brutosalaris in juni ten opzichte van haar bruto basissalaris. Schrijf je berekening op.
- Gebruik informatiebron 4.*
- 1p 30 Het basissalaris van Leah en Sara verschilt. Beiden verrichten hetzelfde werk.
- Noem één reden voor dit verschil in basissalaris.

Gebruik informatiebron 4 en 5.

- 2p 31 Vanwege de drukte in de praktijk moeten de assistentes veel overwerken. Sara heeft in mei twee keer in het weekend overgewerkt: één keer op zaterdag vier uur en één keer op zondag vijf uur. Ook heeft zij één keer moeten overwerken op een maandagavond van 21.00 tot 23.00 uur.
→ Bereken in twee decimalen het brutosalaris van Sara in de maand mei, inclusief de overwerktoeslag. Schrijf je berekening op.

Gebruik informatiebron 5.

- 1p 32 De tandarts vindt dat de nettowinst van de behandelingen, die buiten de gewone werktijden plaatsvinden, te laag is. Een behandeling in het weekend en 's avonds is 10% duurder dan de behandeling tijdens de normale werktijden.

→ Wat is de reden voor de tegenvallende nettowinst?

- 2p 33 Maak van onderstaande zinnen een economisch juiste tekst door de juiste woorden te kiezen.

Doe het zo: Noteer de nummers (1), (2) en (3) op je antwoordblad. Vul bij de nummers de juiste woorden in. Kies uit de woorden die tussen haakjes staan.

De tandarts wil de nettowinst per uur op de gewone werktijden laten stijgen. Door het ...(1)... (verkorten / verlengen) van de bedrijfstijd ...(2)... (dalen / stijgen) de ...(3)... (variabele / vaste) kosten per uur. Daardoor stijgt de nettowinst per uur.

Rosa uit Bolivia

Bij de beantwoording van de vragen in deze opgave hoef je geen gebruik te maken van een informatiebron in de bijlage.

In Amsterdam is de schoonmaakster steeds vaker een vrouw afkomstig uit arme streken van Zuid-Amerika. Ver van huis verdienen deze moeders met schoonmaken een inkomen voor hun gezin.

- 1p **34** Waarvan is deze arbeidsemigratie een gevolg?
A van welvaartsverschillen tussen arme landen
B van welvaartsverschillen tussen rijke en arme landen
C van welvaartsverschillen tussen rijke landen
- 2p **35** Als je de welvaart van bijvoorbeeld Bolivia en Nederland wilt vergelijken, is het nationaal inkomen per hoofd van de bevolking geen goede maatstaf.
→ Noem twee redenen waarom het nationaal inkomen per hoofd van de bevolking geen goede maatstaf is om de welvaart in deze landen te vergelijken.
- 1p **36** In 2015 emigreerden er wereldwijd 90,1 miljoen vrouwen. Van alle emigranten was 53% vrouw.
→ Bereken het totaal aantal emigranten in 2015. Schrijf je berekening op.

Rosa Perez is negen jaar geleden vanuit Bolivia naar Nederland verhuisd om hier schoonmaakwerk te doen. Rosa wil een betere toekomst voor haar twee kinderen. Voor haar gezin wil zij, op kleine schaal, 'de vicieuze cirkel van armoede' doorbreken.

- 1p **37** Hieronder staan vijf economische verschijnselen.
- 1 armoede
  - 2 lage arbeidsproductiviteit
  - 3 weinig scholing
  - 4 kinderarbeid
  - 5 armoede
- In welke regel staan de verschijnselen in een zodanige volgorde dat ze een 'vicieuze cirkel van armoede' beschrijven?
- A 1 → 2 → 3 → 4 → 5
B 1 → 4 → 2 → 3 → 5
C 1 → 4 → 3 → 2 → 5

Rosa stuurt een deel van haar verdiende geld naar haar man en kinderen in Bolivia. Haar twee kinderen kunnen met het geld dat Rosa verdient onderwijs volgen. Rosa is analfabeet.

- 2p 38 Analfabetisme is een van de kenmerken van economische onderontwikkeling van een land.
→ Noem twee andere kenmerken van economische onderontwikkeling.
- 1p 39 Met een baan als schoonmaakster in Amsterdam-Zuid verdient Rosa minder dan het minimumloon. In de economieles vraagt de docent of in de situatie van Rosa sprake is van uitbuiting op de arbeidsmarkt. Neli en Janet discussiëren hierover verder.
Neli zegt: "Rosa wordt uitgebuit."
Janet zegt: "Rosa wordt helemaal niet uitgebuit."
→ Ben jij het eens met Neli óf met Janet?
Doe het zo: Kies de mening van Neli (a) óf Janet (b). Vul de bewering aan door een economisch argument te noemen.
- a Ik ben het eens met Neli, want ....
  - b Ik ben het eens met Janet, want ....

Bronvermelding

Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift, dat na afloop van het examen wordt gepubliceerd.